

on. 1876-10. Sem - II (REVISED COURSE)
(3 Hours)

KV-5398

[Total Marks : 100]

1. Answer all the following (Not more than two sentences) :- 20
 - (a) What is the basic difference between Writ and PIL remedies with reference to environmental protection in India ?
 - (b) Define 'Trade Effluent' under Water Act, 1974.
 - (c) How do you differentiate the word 'Pollution' from the word 'Contamination' ?
 - (d) Give types of damages available under the law of Torts in environmental cases.
 - (e) Who is 'Occupier' under the Air (Prevention and Control of Pollution) Act, 1981 ?
 - (f) What is 'taxidermy' and what is 'trophy' with reference to Wildlife Act ?
 - (g) What does 'Bar of Jurisdiction' under the Pollution Control Laws mean ?
 - (h) Why 5th June is celebrated as Environment Day ?
 - (i) What is CRZ-III ?
 - (j) Name any four Rules under the Environment Protection Act of 1986.
2. Write short notes (any four) :- 20
 - (a) Precautionary Principle in the field of Environmental Jurisprudence.
 - (b) Environmental Impact Assessment.
 - (c) Environment Protection as covered under the Indian Penal Code.
 - (d) Disaster Emergency-Management & Control.
 - (e) Ratlam Municipal Case.
 - (f) Bio-medical Waste and the provisions for its segregation, packaging, transportation and storage.
3. Solve the following (any two) :- 12
 - (a) Mr. X entered in the sanctuary alongwith his friends to enjoy the thrilling experience of wildlife in the forest and to stay there for two days. He was not carrying any dangerous weapons with him but carrying some hooks, ropes and traps for catching the wild animals. He has taken some eggs from the nests of some birds in the sanctuary just out of curiosity but then kept them back in the respective nests :
 - (i) While entering in such sanctuary whose permission Mr. X should have obtained ? For what purposes such permission can be granted by such Authority ? 3
 - (ii) In case of any complaint or prosecution, can Mr. X take a defence that his intention was harmless and just to enjoy the wildlife, and that, he was not carrying any weapon as contemplated under the Wildlife Act and also not damaged the eggs of the birds but as a matter of fact, after satisfying his curiosity kept them back in the respective nests and hence not liable for any punishment ? Justify your answer. 3

[TURN OVER

Con. 1876-KV-5398-10.

2

(b) Some industrial plants/factories are daily discharging tons of garbage, untreated trade effluents and lot of toxic gases from their respective plants. One residential flat owners' society named 'Malhar Co-op. Hsg. Society Ltd.' situates near the said plants. Various residents of the said society and even the other persons in the vicinity of the said plants are suffering from various respiratory diseases and continuous health problems due to such discharge from the said plants. Said industrial plants are not even bothering to hear the say of these residents and to stop the above activity and/or to relocate their plants in the industrial zone.

(i) If the residents of the said society want to take action specifically under the Air or Water Pollution Acts, then what recourse or procedure, they are required to follow? Is there any alternative legal remedy available for them? Explain. 4

(ii) If it is proved that as far as effect of Air Pollution on the public is concerned, there is the 'combined effect of such air pollution of all the plants together', but individually, each plant is discharging the said air pollutant within the prescribed limits allowed for the same and hence may not be liable individually for such discharge. Now in such a case, on the point of such "combined effect of air pollution", is there any remedy available? Can you cite any case law for the same? 2

(c) A group of youngsters organized Navaratri Dandiya Ras programme in the open place in the city. Generators, loudspeakers, music systems, public address systems were fitted. Bursting noise from the systems made it impossible for the residents from the surrounding neighbouring buildings to tolerate the nuisance.

(i) What are the restrictions on use of loudspeaker under the Rules for Noise pollution control in India? 3

(ii) What does 'night' mean under the said Rules and when and where the complaint be made by the residents in the above case? 3

4. Answers the following (any four) :-

48

(a) Explain that how the 'Bhopal Gas Tragedy' influenced the development of environment law in India and also discuss about the principle of Absolute Liability used by the Indian Judiciary in this context.

(b) Discuss about salient features of the Environment (Protection) Act, 1986 and also illustrate the points of its criticism.

(c) Discuss about Stockholm Declaration and its impact on the Environmental Law in India.

(d) Discuss about the exploration of 'Right to Life' by the Indian Judiciary in Environmental Cases.

(e) What is the procedure to be followed by the Board for taking samples of effluents and making their report? What are the powers available to such Board for enabling the said functions under the Water (Prevention and Control of Pollution) Act, 1974?

(f) What is Town Planning and how it influences the environmental issues in the country?

(मराठी रूपांतर)
(सुधारित अभ्यासक्रम)

१. खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (दोन वाक्यांपेक्षा जास्त नको) :-

२०

- (अ) भारतातील पर्यावरण संरक्षण संबंधाचे 'रिड' व 'पिल्' ह्या उपायांमधील मूलभूत फरक काय आहे.
- (ब) जल कायदा १९७४ अंतर्गत 'ट्रेड इफ्लुअंट' याची व्याख्या द्या.
- (क) तुम्ही पोल्यूशन व 'कन्टॅमिनेशन' ह्या संज्ञांमधील फरक काय सांगा ?
- (ड) पर्यावरण प्रकरणांमधील टॉर्ट्स कायद्यांतर्गत उपलब्ध असलेले भरपाई (डॅमेजेस्) चे प्रकार सांगा.
- (इ) वायु (प्रदुषण व नियंत्रण) कायदा १९८१ च्या अंतर्गत 'ऑक्युपायर्' (भोगवटादार) या संज्ञेची व्याख्या द्या.
- (फ) वन्यजीवन कायद्यांतर्गत टॅक्सीडमी व ट्रॉफी म्हणजे काय ?
- (ज) प्रदुषण नियंत्रण कायद्यांतर्गत 'बार् ऑफ ज्युरिसडिक्शन' म्हणजे काय ?
- (ह) ५ जून हा पर्यावरण दिवस म्हणून का साजरा करतात ?
- (घ) सी आर झेड.-III म्हणजे काय ?
- (झ) पर्यावरण संरक्षण कायदा १९८६ अंतर्गत कोणत्याही चार नियमावलींची (रुल्स) नावे सांगा.

२. संक्षिप्त टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :-

२०

- (अ) पर्यावरण न्यायशास्त्रातील 'सावधगिरी तत्त्व' (प्रिक्कॉशनरी प्रिंसिपल).
- (ब) पर्यावरण परिणाम निर्धारण (एन्व्हायरमेन्टल् इम्पॅक्ट असेसमेंट).
- (क) भारतीय दंडसंहिते अंतर्गत असणारे पर्यावरण संरक्षण.
- (ड) आपात्कालीन आकस्मित परिस्थितीचे (डिझास्टर इमर्जन्सी) व्यवस्थापन व नियंत्रण.
- (इ) रतलाम महानगरपालिका प्रकरण.
- (फ) जैव-वैद्यक कचरा व त्याच्या पृथक्करण, गड्डेबांधणी, वाहतूक व साठवणूक यासंबंधातील (कायदेशीर) तरतूदी.

३. खालील प्रश्न सोडवा (कोणतेही दोन) :-

१२

- (अ) श्री. एक्स हे त्यांच्या मित्रांसह वन्यजीवनाचा रोमांचकारी अनुभव घ्यायला व दोन दिवस तळ ठोक्याला सॅक्चुरीमध्ये शिरले. त्यांनी त्यांच्याबरोबर कोणतीही धोकादायक शस्त्रास्त्रे बाळगलेली नव्हती फक्त काही हूक्स, दोरखंड व वन्य जीवांना पकडण्यासाठी सापळे बरोबर आणले होते. त्यांनी केवळ उत्सुकतेपोटी सॅक्चुरीतील काही पक्षांच्या घरट्यातून त्यांची अंडी बाहेर काढली व नंतर ती पूर्ववत घरट्यांत ठेवून दिली.
- (१) सदर सॅक्चुरीत शिरताना त्यांनी कोणाची परवानगी घेणे गरजेचे होते ? कोणत्या हेतुसाठी अशी परवानगी संबंधीत अधिकार्यांना देता येते ?
- (२) जर कोणत्याही स्वरूपाचा दावा अथवा तक्रार झाली, तर श्री एक्स ह्यांचा कोणताही वाईट त्रासदायक हेतू नसून केवळ वन्यजीवनाचा आनंद लुटणे असाच होता व वन्यजीवन कायद्यांतर्गत त्यांनी कोणतेही शस्त्र बाळगलेले नसून प्रत्यक्षात कोणत्याही स्वरूपाची हानीही त्यांनी पक्षांच्या अंड्यांना पोहचवलेली नाही आणि म्हणूनच श्री. एक्स ह्यांना कोणतीही शिक्षा होवू नये असा बचाव करता येईल का ? आपल्या उत्तराचे स्पष्टीकरण द्या.

Con. 1876-KV-5398-10.

4

Cor

(ब) काही औद्योगिक वसाहती/कारखाने त्यांच्या संबंधीत कारखान्यांतून कित्येक टन कचरा, योग्य प्रक्रिया न केलेले कारखान्यातील दूषित द्रव्य व अनेक प्रकारचे हानीकारक वायू रोज बाहेर टाकतात. 'मल्हार को. ऑप. हौ. सो. मर्यादित' नावाचे निवासी गाळेधारकांचे एक संकुल सदर औद्योगिक कारखान्यांच्या जवळ वसलेले आहे. सदर सोसायटीतील अनेक रहिवासी व सदर कारखान्यांच्या टापूत असलेले इतर असंख्य लोक हे सदर कारखान्यांतून सोडल्या जाणाऱ्या सदर प्रदूषणामुळे अनेक प्रकारच्या श्वासनलिकेच्या व इतर आरोग्याच्या तक्रारीमुळे व्यथित झालेले आहेत. सदर कारखाने संबंधित रहिवाशांचे म्हणणे ऐकूनही न घेता त्यांची सदर कार्यपद्धती थांबविण्यास आणि/अथवा सदर कारखाने दुसऱ्या ठिकाणी औद्योगिक क्षेत्रात हलविण्यास तयार नाहीत.

(१) जर जल अथवा वायू प्रदूषण कायद्यांतर्गत संबंधित रहिवाशांना उपरोक्त प्रकरणी काही कारवाई करावयाची असेल तर त्यांनी काय पद्धत अथवा कार्यपद्धती अवलंबिली पाहिजे ? त्यांना इतर काही दुसऱ्या प्रकारची कायदेशीर उपाययोजना अवलंबिता येईल काय ? स्पष्ट करा.

(२) जर वायू प्रदूषणाच्या बाबतीत असे सिद्ध केले गेले की जनतेवर सदर 'एकत्रित संयुक्तरित्या वायू प्रदूषणाचा परिणाम होत असून प्रत्यक्षात प्रत्येक कारखाना वायू-सोडण्याच्या (प्रदूषणाच्या) प्रस्तावित मर्यादेच्या आतच स्वतंत्ररित्या वायू सोडत असून त्यामुळे स्वतंत्रपणे सदर वायू प्रदूषणास जबाबदार ठरू शकत नाही. अशावेळी अशा संयुक्तरित्या होणाऱ्या वायू प्रदूषणाच्या परिणामांना काय उपाय उपलब्ध आहे ? असे कोणतेही न्यायिक प्रकरण आपणास उदाहरणादाखल देता येईल काय ?

(क) शहरातील मोकळ्या जागेवर एका तरूण मुलांच्या संघाने नवरात्री दांडिया उत्सव आयोजित केला होता. त्यात जनरेटरस, म्युझिक सिस्टीम्स व ध्वनीक्षेपक वापरण्यात आले होते. आजूबाजूच्या इमारतीतील रहिवाशांना सदर उपकरणांतून उत्पन्न होणाऱ्या प्रचंड आवाजामुळे होणार त्रास सहन करणे अशक्य झाले होते.

(१) भारतातील ध्वनीप्रदूषण नियमावलीनुसार 'ध्वनीक्षेपकाच्या वापरावर काय निर्बंध घालण्यात आले आहेत ?

(२) सदर नियमावलीनुसार 'रात्र' म्हणजे काय ? आणि वरील प्रकरणात रहिवाशांनी कधी न कुठे तक्रार करावी ?

४. खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या (कोणतीही चार) :-

(अ) भोपाळ वायुच्या दुःखद घटनेचा भारतातील पर्यावरण कायद्यात बदल होण्यास कसा परिणाम झाला आणि त्यासंबंधाने भारतीय न्यायसंस्थेने 'अॅबसोल्युट (संपूर्ण) जबाबदारी' या तत्वाचा कसा वापर केला हे विषय करा.

(ब) पर्यावरण (संरक्षण) कायदा १९८६ च्या ठळक वैशिष्ट्यांची चर्चा करा व त्यातील त्रुटी वेगळे संबंधाने टिका टिप्पणी करा.

(क) 'स्टॉकहोम डिकलरेशन' बाबत चर्चा करा व त्याचा भारतातील पर्यावरण कायद्यांवरील परिणाम स्पष्ट करा.

(ड) पर्यावरण प्रकरणात भारतीय न्यायसंस्थेने जगण्याच्या हक्कासंबंधाने केलेल्या विस्तारीत चाचपणीची चर्चा करा.

(इ) बोर्डाने (कारखान्यातून) वाहून बाहेर जाणाऱ्या द्रव्याचे नमुने गोळा करण्यासाठी व तत्संबंधाने अहवाल करण्यासाठी काय पद्धती अवलंबली पाहिजे ? जल (प्रदूषण व नियंत्रण) कायदा १९७४ अंतर्गत सदर बोर्डाला तत्संबंधाने काम करण्यासाठी कोणते अधिकार प्राप्त होतात ?

(फ) शहर नियोजन म्हणजे काय आणि देशातील पर्यावरण बाबींवर त्याचा काय प्रभाव आहे ?